

Az „European Masters in Conference Interpreting” (EMCI) program ismertetése és magyarországi adaptálása

Láng Zsuzsa

1. Előzmények

Az utóbbi időben egyre nagyobb igény mutatkozott magasan képzett konferenciatolmácsok iránt Európában. Különösen keresetté váltak azok a tolmácsok, akiknek a nyelvi kombinációja valamelyik kevésbé elterjedt és tanított európai nyelvet is magában foglalta (pl. valamelyik csatlakozásra váró ország nyelvét). Ezért 1997 elején az Európai Bizottság Tolmács- és Konferenciaszolgálat (SCIC) és XXII. Főigazgatósága (DGXXII) azzal a javaslattal kereste meg a TNP nyelvi programját (SOCRATES-ERASMUS Program), hogy vegyék fontolóra egy olyan közös európai projekt beindítását, amelynek keretében magas szintű, posztgraduális konferenciatolmácsolási programot lehetne kidolgozni és bevezetni. E kezdeményezést követően a TNP koordinátora javaslattervet juttatott el azokhoz a felsőfokú intézményekhez, amelyek konferenciatolmácsok képzésével foglalkoztak, felszólítva őket, hogy tegyenek szándéknyilatkozatot, amennyiben részt kívánnak venni a projektben. A 30 jelentkezőből végül nyolcat választottak ki, figyelembe véve földrajzi és szakmai szempontokat egyaránt. Ezen intézmények képviselői alakították meg az EMCI munkacsoportot, és működtek együtt partnerekként a CDA European Masters in Conference Interpreting UK LONDON 062 programban, amelynek koordinátora a londoni University of Westminster lett:

- Karl-Franzens Universität, Graz (AT)
- Hogeschool Antwerpen/Universitair Centrum Antwerpen, Antwerp (BE)
- Handelshøjskolen i København, Copenhagen (DK)
- Universidad de la Laguna, La Laguna (ES)
- Université de la Sorbonne Nouvelle (Paris III) Paris (FR)
- University of Westminster, London (GB)
- Universidade do Minho, Braga (PT)
- Stockholms Universitet, Stockholm, Sweden (SE)

A munkacsoport legfőbb feladatának egy egységes kerettanterv (*core curriculum*, ld. 1. Melléklet) megtervezését tartotta, amely a „kötelező minimumot” tartalmazza, amelyet minden résztvevő intézmény elfogad, beépít programjába, és érvényesít az oktatási gyakorlatban. Tekintve, hogy a képzés szerkezete és tartalma intézményenként eltérő, az első tervezetek elkészítését gondos egyeztető munka előzte meg: a nyolc egyetem képviselői öt alkalommal folytattak személyes megbeszélést 1997 szeptembere és 1998 februárja között, a SCIC és az Európai Parlament (EP) Tolmácsszolgálatának pénzügyi és szakmai támogatásával. A megbeszélések során meghatározták, melyek azok a főbb kér-

dések, amelyekben egységes szabályozásra van szükség, és melyek azok, ahol az országos vagy intézményi szinten való szabályozás, vagy a helyi piaci elvárások következtében megengedhetőek a különbségek. Az előzetes változatot megküldték valamennyi olyan egyetemnek, amely érdeklődött a program iránt, így az újabb javaslatoknak megfelelően azt még tovább módosították. Az így létrejött kerettanterv tehát azokat az általános célkitűzéseket, alapelveket és követelményeket tartalmazza, amelyeket valamennyi tag elfogadott és magára nézve kötelező érvényűnek ismer el. Tekintettel arra, hogy a résztvevő tolmácsiskolák valamennyien neves, nagy hagyományokkal rendelkező intézmények, ennél fogva saját kialakult képzési struktúrával és gyakorlattal rendelkeznek, a kerettantervnek nem lehetett célja a szigorú korlátozás és részletes szabályozás – ezért meglehetősen általánosan és lényegre törően igyekeztek megfogalmazni a főbb követelményeket, annak érdekében, hogy a tanterv rugalmasan adaptálható legyen a helyi viszonyokhoz. Ez a viszonylag rövid, alig öt oldalas dokumentum az irányadó minden eddigi és jövőbeli döntésnél és fejlesztésnél, és ez képezi a jövőbeli együttműködés alapját (ld. 1. Melléklet).

2. A képzés során érvényesítendő főbb alapelvek

2.1. Az EMCI-program posztgraduális formában kerül bevezetésre.

A konferenciatolmácsolás megkívánja az átlagosnál magasabb szintű általános műveltséget és tájékozottságot, a közéleti és közbeszédben való jártasságot, biztos fellépést és érett személyiséget, ezért kívánatos a kurzust olyan résztvevők számára meghirdetni, akik már rendelkeznek valamilyen (nem szükségszerűen idegennyelv-szakos) felsőfokú végzettséggel, sőt esetleg némi munkatapasztalattal is. Tekintettel a képzési struktúrákban és a Master's-típusú képzés követelményeiben tapasztalható országokénti eltérésekre, a program neve hivatalosan: „*A University Programme at Advanced Level (Masters-type) in Conference Interpreting*”—amely rugalmasan alkalmazható bármilyen felsőoktatási rendszerben. A kurzus olyan jelentkezők számára van meghirdetve, akik már rendelkeznek felsőfokú végzettséggel, tehát másoddiplomás képzés keretében valósul meg.

2.2. Intenzív nappali képzés. A konferenciatolmácsok képzése csak úgy lehet sikeres, ha a jelöltek elsajátítják a tolmácsoláshoz nélkülözhetetlen készségeket, de ez csak folyamatos és intenzív gyakorlás útján valósítható meg. Ennél fogva az esti, levelező, vagy blokkosított képzés nem kívánatos, és a távoktatás is csak bizonyos keretek között alkalmazható.

2.3. A kurzus ideje egy tanév: minimum 400 tanóra + 600 óra egyéni gyakorlás. Bizonyos folyamatok automatikussá válásához, az új ismeretek készségszintű elsajátításához elengedhetetlen az órai munkán kívüli, jelentős mennyiségben végzett, egyéni, páros és csoportos gyakorlás. Erre csak akkor van lehetőség, ha 1. a képzés nappali formában történik, 2. a képző intézmények biztosítani tudják az irányított gyakorlás (*monitored practice*) feltételeit

(konferenciaberendezés és tolmácskabinok, hang- és videófelvételek, Internet-hozzáférés és referenciakönyvtár, valamint a gyakorlást felügyelő tanár).

Az olyan egyetemeken, ahol hagyományosan a kétéves képzési forma alakult ki (pl. ESIT, Sorbonne Nouvelle-Paris III), az első évet előkészítő évnak minősítették, így hivatalosan a második év felel meg az EMCI-kurzus követelményeinek.

2.4. Elfogadott nyelvi kombinációk: legalább A-CC, A-BC, A-A. Kevésbé elterjedt nyelvek esetében jelenleg még A-B is elfogadható. Az európai és nemzetközi szervezetek elvárásainak megfelelően, a tolmácsiskolák többsége elsősorban több idegen nyelvről anyanyelvre tolmácsoltatja a jelölteket. Ha a jelöltek valamelyik passzív idegen nyelvüket (C) közel anyanyelvi szintre fejlesztették, azt aktív nyelvvé (B) minősítik, és arra a nyelvre is tolmácsolhatnak. Egy idegen nyelv ismeretével csak akkor elfogadható a jelölt, ha teljesen kétnyelvűnek (A-A) tekinthető. E szabály alól egyenlőre kivételt képeznek a csatlakozó országok nyelveit tartalmazó nyelvi kombinációk: a helyi tolmácsolási szokásokra és piaci elvárásokra való tekintettel átmenetileg elfogadható az A-B nyelvi kombináció is (A-C viszont semmiképpen).

2.5. A tolmácsolási gyakorlatokat olyan tanároknak kell vezetniük, akik maguk is gyakorló konferenciatolmácsok. Az elméleti és háttérismereteket nyújtó tárgyakat nem feltétlenül kell tolmácsolási gyakorlattal rendelkező tanárnak vezetnie, bár ez a megközelítés szempontjából előnyös lehet (pl. a tolmácsoláselmélet gyakorlati vonatkozásai, prezentáció és protokoll tolmácsoknak, tematikus előkészítés és terminológiai munka tolmács-szemszögből).

2.6. Anyanyelvű előadók, anyanyelvre dolgozó tolmácsstanárok a tanórán. Kívánatos, hogy a forrásnyelvi beszédeket lehetőleg mindig anyanyelvű előadók tartsák. Ugyancsak kívánatos, hogy a tolmácsolást értékelő és javító tolmácsstanár anyanyelve lehetőleg azonos legyen a tolmácsolás célnyelvével.

2.7. A tanórák minimum 75%-a tolmácsolási gyakorlat. Tekintve, hogy posztgraduális kurzusról van szó, az elméleti és háttérismeretek nagy részét már adottnak kell venni, ill. a jelöltektől elvárható, hogy ezeket az ismereteket tanórán kívül szerezzék meg (pl. nyelvi és kulturális ismeretek, a tematikus és terminológiai felkészülés). Ugyanakkor a közös tanórák lehető legnagyobb részét tolmácsolási gyakorlatokra kell fordítani, ahol a jelöltek folyamatosan visszajelzést kaphatnak munkájuk minőségéről, és útmutatást az egyéni gyakorláshoz.

2.8. Alkalmassági vizsga szükséges. Intézményenként eltérhet, hogy írásbeli és/vagy szóbeli vizsgát kell-e a jelölteknek tenniük (ld. 2. Melléklet: az 1998/99-ben leadott Megfelelési kérdőívek összesítése). Teljes az egyetértés azonban a tekintetben, hogy kívánatos az alkalmassági vizsga, melynek során felmérhetik a jelöltek anyanyelvi és idegennyelvi ismereteit, szóbeli kommunikációs készségét, kognitív képességeit (analízis-szintézis, problémamegoldás,

stb.), továbbá általános tájékozottságát. Tekintettel a képzési idő rövidegére, a program hatékonysága és a résztvevők sikere csak akkor biztosítható, ha a hallgatók valamennyien megfelelnek a felvételhez szükséges minimális követelményeknek, és így jó esélyük lehet arra, hogy a rendelkezésre álló idő alatt nemzetközi szintű, hivatásos tolmácsokká képezhetők.

2.9. Külső vizsgáztatók. Képesítő vizsgát olyan bizottság előtt tesznek a jelöltek, amelyben a szavazó tagok között többségben vannak a „külső vizsgáztatók” – azaz olyan tapasztalt konferenciatolmácsok, akik nem tanítottak a kurzuson. A külső szakemberek bevonása növeli az értékelés elfogulatlanságát és a gyakorlati szempontok súlyát. Bár az intézmények eltérő gyakorlatot követnek a belső tanárok vizsgán való szerepvállalását illetően, szavazati joggal legfeljebb egy belső tanár rendelkezik.

2.10. EMCI-partneregyetemek képviselői a vizsgán. Az EMCI munkacsoport által kidolgozott követelményrendszer egységes alkalmazásának biztosítása és ellenőrzése céljából kívánatos, hogy a partnerek részt vegyenek egymás képesítő vizsgáin: előadóként, szavazati joggal rendelkező bizottsági tagként, vagy megfigyelőként. Tapasztalataikról rövid beszámolót készítenek, amelyet eljuttatnak a munkacsoport koordinátorához.

2.11. EC/EP képviselői a képesítő vizsgán. A minőségbiztosítás és a piaci szempontok érvényesítésének másik fontos eszköze az európai intézmények (Európai Bizottság és az Európai Parlament), vagy egyéb nemzetközi szervezetek tolmácsszolgálatainak bevonása a vizsgáztatásba, előadóként, vizsgabizottsági tagként, vagy megfigyelőként. Ez kölcsönösen hasznos lehet: egyfelől lehetővé teszi a folyamatos kapcsolattartást a potenciális megrendelők egy fontos csoportjával, és így állandó visszajelzések érkeznek a változó piaci elvárásokról is, másfelől a meghívott intézmények tolmácsutánpótlásának biztosítása szempontjából fontos lehet számukra is a vizsgákon való részvétel.

3. Az EMCI munkacsoport eddigi tevékenységei

A csoport kezdettől fogva arra törekedett, hogy megvalósuljon a folyamatos együttműködés a partneregyetemek között, az oktatás magas színvonalának biztosítása, továbbá a helyes szakmai gyakorlat (*best practice*) elterjesztése céljából.

3.1. A fenti célok megvalósítása érdekében az elmúlt időszakban az alábbi tevékenységek kerültek előtérbe

1997/98: A kerettanterv kidolgozása

1998/99: A közös tolmácsstanár-továbbképzési szemináriumok beindítása; új tagok felvétele; kísérleti távoktatási program indítása; közös website és ismertető; EMCI kísérleti programok indítása a partneregyetemen

1999/2000: Összehangolt felvételi és képesítési követelményrendszer; egysé-

ges arculat (új website, ismertető, poszter, EMCI-Certificate) megtervezése; a továbbképzési program folytatása; új tagok felvétele; Konzorcium alapításának előkészítése

2000/2001: Minőségbiztosítás és a helyes szakmai gyakorlat elterjesztése: tanár- és diákcserék; diákcsoportok látogatása az európai intézményeknél; nemzetközi vizsgabizottságok.

3. 2. Az EMCI-munkacsoport 1998-99-ben további tagokkal bővült

- Mainz/Germersheim csatlakozott, amit a munkacsoport örömmel vett, mivel eddig nem volt német partnerintézmény a csoportban és Mainz az egyik vezető tolmácsképző iskola Európában.
- A munkacsoport felkérte a Genfi Egyetem Tolmácsképző Intézetét (ETI), hogy saját költségén lépjen be és vegyen részt a csoport munkájában (Svájc nem EU-tag, ezért a részvételhez nem kaphatott uniós támogatást). Genf már eddig is jelentős eredményeket ért el a videokonferencia és távoktatás nyújtotta lehetőségek kutatásában és kifejlesztett egy tolmácsstanár-képző programot is, amely feltétlenül indokolta, hogy bevonják az EMCI-programba.
- A EU-csatlakozásra váró országokból Budapestet (ELTE FTK) és Prágát (Károly Egyetem) kérték fel a projektben való részvételre, és az egyéves megfigyelői státuszt követően mindkettő teljes jogú taggá vált.
- A kevésbé elterjedt nyelvi kombinációkat erősítendő, Trieste-et (SSLMIT) is meghívták a programba, mivel az ottani posztgraduális képzés nyelvi kombinációi magukban foglalják a horvátot, a magyart és a szlovént is.
- Hasonló megfontolásból került sor Turku meghívására: a finn nyelv is a kevésbé elterjedt európai nyelvek közé tartozik, és Finnország közelmúltban történt uniós csatlakozásának az európai intézmények tolmácsolási gyakorlatára gyakorolt hatása (pl. *relay*, *retour* bevezetése) sok tanulságot kínálhat a hasonlóan kevésbé elterjedt nyelvi kombinációkat kínáló programok számára is.

3.3. Továbbképzési program a tagintézmények kezdő tolmács-tanárainak

Ez a rövid (2–3 napos) intenzív szeminárium-sorozat rugalmasan igazodik a felmerülő igényekhez. Célja, hogy tapasztalt tolmácsstanárok vezetésével, interaktív módon vitassák meg a résztvevők a közös alapelvek gyakorlati alkalmazásának módjait, különböző oktatásmódszertani kérdéseket, és a felmerülő aktuális problémákat. Eddig három alkalommal került sor ilyen továbbképzésre, valamennyi egy-egy jól körülhatárolható területtel foglalkozott:

- Koppenhága, 1999: A konszekutív és a szinkrontolmácsolás oktatásának módszerei
- Prága, 2000: *Retour* és *relay* tolmácsolás elfogadhatósága, oktatása (különös tekintettel a kevésbé elterjedt nyelvekre)
- Budapest, 2000: Az értékelés szempontjai (alkalmassági vizsgák, folyamatos értékelés, képesítő vizsgák)

E szemináriumok programjának összeállítása, az előkészítési és szervezési munkák mindenkor az éppen aktuális vendéglátó intézményre hárulnak. A programra minden tagintézményből az állandó képviselő és három kezdő tolmácsoktató hivatalos, valamint a SCIC, EP és SOCRATES/ERASMUS képviselői. (A budapesti szemináriumra egyébként meghívást kapott valamennyi csatlakozni szándékozó kelet-európai ország vezető tolmácsképző intézményének egy-egy képviselője is.) A program felépítésére jellemző, hogy egy-egy tapasztalt tolmács tanárt kérnek fel a bevezető előadások megtartására, majd a résztvevők munkacsoportokra osztva, workshopok keretében vitatják meg a felvetett problémák valamelyikét. A viták eredményéről szóló beszámolók után a résztvevők együttesen megvitatják a főbb témákat, kikérve az EC és EP tolmácsszolgálat képviselőinek álláspontját is.

4. Jövőbeli célkitűzések és a további együttműködés keretei

A munkacsoport tagjai egyetértenek abban, hogy az 1999/2000 tanév végére a projekt valamennyi célkitűzése teljesült: sikerült kialakítani a minden tag számára elfogadható kerettantervet (lényeges pontokban módosításokra már nem kerülhet sor); teljes körű részvétel mellett zajlott le a továbbképzési program első szeminárium sorozata; sikeresen zajlott le a kísérleti tanév; és általánosságban elmondható, hogy sikerült megteremteni mind a magas szintű konferencia-tolmács-képzés, mind pedig a jövőbeli együttműködés alapjait.

A munkacsoport fontosnak tartja, hogy a projekt végeztével se szűnjön meg az a szakmai fórum, amely így létrejött, ezért kettős célt tűz ki maga elé:

Minőségbiztosítás

- az oktatás magas színvonalának megőrzése és javítása, ennek érdekében rövid tanár- és diákcserek szervezése
- az értékelési szempontok és vizsgakövetelmények további összehangolása és ellenőrzése, amely elengedhetetlenné teszi a partnerek, európai és nemzetközi intézmények és a hazai tolmácsszakma jeles képviselőinek bevonását a vizsgáztatásba
- a rendelkezésre álló erőforrások hatékony kihasználása: távoktatás bekapcsolása, tananyagok cseréje, stb.
- a helyes szakmai gyakorlat elterjesztése a tagintézmények tevékenységén keresztül, továbbá információs anyagok, referenciák biztosításával

Az együttműködés új kereteinek megteremtése: konzorcium létrehozása.

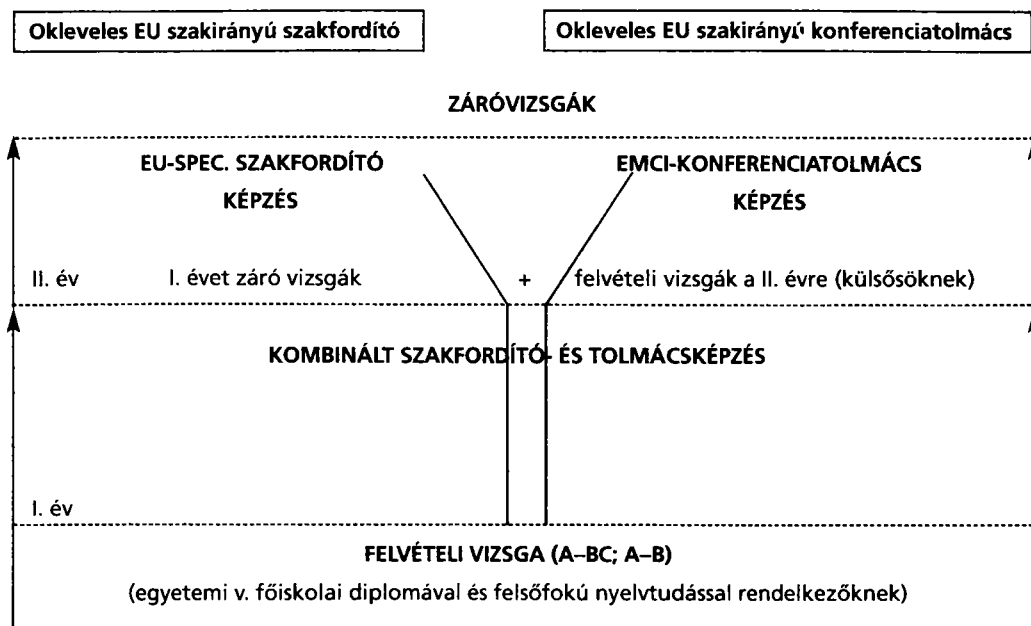
A továbbiakban a munkacsoport tagjai elhatározták, hogy konzorciumot hoznak létre (ld. 3. Melléklet), amely kellően rugalmas kereteket teremt a további együttműködéshez. Bár az adminisztratív költségeket a résztvevő tagok finanszírozzák, a közös programokhoz pályázati úton próbálja majd megszerezni a konzorcium az európai és nemzetközi szervezetek támogatását. A konzorciumot azok a tolmácsképző intézmények hozzák létre, amelyek eddig a munkacsoport tagjai voltak, és vállalják az alapító okiratban

foglalt feltételek teljesítését. A munkacsoport már korábban is vizsgálta további, csatlakozásra váró országok vezető tolmácsképző intézményeinek bevonását (pl. Lengyelország, Baltikum), és nem tekinti magát exkluzív szervezetnek. Bár a konzorcium a megalakítását követő néhány évben nem készül jelentős bővítésre, a működési keretek megszilárdulása után nyitva áll minden olyan intézmény előtt, amely hajlandó és képes a feltételeknek eleget tenni. Addig is titkársága, website-ja, információs anyagai és szakemberei révén kész segítséget nyújtani minden olyan intézménynek, amely ezt igényli.

5. Az EMCI program magyarországi adaptációja, és beillesztése az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Központ Európai Unió konferenciatolmács-képző programjába

Az ELTE FTK az 1998–99-ben indította el kétéves Európai Unió konferenciatolmács-képző kurzusát, amelynek továbbképzési szakként való hivatalos akkreditációjára 2000 júliusában került sor (ld. „Az oktatási miniszter 15/2000. [VII.6.] OM rendelete”, Magyar Közlöny 2000/71. 4535–4537.).

A képzés szerkezete az Y formájú felépítést követi:

Az ELTE FTK konferenciatolmács-képző kurzusa **posztgraduális és intenzív nappali képzés**, ami megfelel az EMCI kurzus követelményeinek. Az első tanév szakfordító- és tolmácsképzést nyújt, majd a második tanévben a kétféle képzés szétválik: a sikeresen vizsgázók, akik a konferenciatolmácsolást választják, az EMCI-kurzuson tanulhatnak tovább.

Az EU szakirányú konferenciatolmács-kurzus időtartama tehát összesen két tanév (600 + 400 tanóra), amelyből az első az EMCI-képzés szempontjából előkészítő évnak számít, és a második év a tulajdonképpeni EMCI-kurzus.

Jelenleg elfogadott **nyelvi kombinációk** az ELTE FTK konferenciatolmácsszakán:

A-BC kombináció – de képesítés kiadható A-CC, A-B kombinációra is. Az előkészítő évben elfogadható az A-B kombináció, de ha a jelölt folytatni kívánja tanulmányait, fel kell zárkóznia C nyelvből a II. évre.

A nyelv: magyar (esetleg angol, német, francia)

B nyelv: angol, német, francia (esetleg magyar)

C nyelv: angol, német, francia, spanyol

Indokolt esetben, és megfelelő EC/EP támogatás esetén bármely Európai Unió tagországa vagy csatlakozásra váró ország nyelve is elfogadható C nyelvként. Tervezzük a spanyol nyelvnek B nyelvként való elfogadását is.

Az ELTE FTK kombinált képzése (I. év) tehát nyitva áll az A-B nyelvi kombinációval rendelkező jelöltek előtt is. Az átmeneti könnyítésnek köszönhetően, a csatlakozásra váró országok nyelveit tartalmazó nyelvi kombinációk esetében az EMCI még nem írja elő kötelezően a C nyelvet. Azoknak azonban, akik a II. évben is folytatni kívánják tanulmányaikat az ELTE FTK konferenciatolmács szakán, az I. év során már megfelelően magas szintre kell fejleszteniük nyelvtudásukat egy második európai idegen nyelvből is ahhoz, hogy azt a későbbiekben passzív (C) nyelvként felvehessék nyelvi kombinációjukba.

6. Konferenciatolmács-képzés, I. tanév: Előkészítő év Kombinált szakfordító és tolmácsképzés

Az első, előkészítő év során a hallgatók szakfordító és tolmács szakirányú kombinált továbbképzési szakot végeznek, A-B-A és C-A nyelvi kombinációkban.

Az első tanévben nyújtott képzés célja kettős:

1. az EMCI konferenciatolmács-kurzusra készülők megfelelő felkészítése a szakfordítás és konzekutív módon történő, nagy szakaszos konferenciatolmácsolás elsajátításával, valamint az európai intézmények működésének, nyelvhasználatának megismerésével
2. olyan nyelvi közvetítők képzése, akik az első év végére magas szinten képesek szakfordítói és/vagy tárgyalási (konzekutív) tolmácsolási feladatokat ellátni a köz- és magánpiacon egyaránt, amit az első év végén kiadott képesítő bizonyítvány igazol, feltüntetve a nyelvi kombinációkat, és a szakfordításnál a specializációt is (gazdasági ill. társadalomtudományi)

Bár az EMCI-kurzusnak minősülő II. tanév esetében nem megengedhető a

kombinált képzés (a szakfordító és tolmácsképzés azonos időben történő elvégzése), mivel ez nem tenné lehetővé a maximálisan intenzív, csak konferencia-tolmácsolásra koncentrááló munkát, az előkészítő évben több érv is szól mellette.

6.1.A kombinált képzés előnyei

- **Jobb alkalmazhatóság:** Magyarország viszonylag kis piacot jelent a nyelvi közvetítők számára, ahol még a legkiválóbb konferenciatolmácsok is csak ritkán engedhetik meg maguknak, hogy időnként ne vállaljanak szakfordítást is (a konferenciákkal kapcsolatos dokumentáció fordítását időnként egyébként még tőlük is elvárják). Kezdő tolmácsok számára a hazai piacon elengedhetetlen, hogy
- **Igényesebb munkavégzés (jobb tematikai-nyelvi előkészítés):** bár senki nem vitatja, hogy a fordítás és tolmácsolás esetében különböző készségek fejlesztésére van szükség, a két tevékenység erősítheti is egymást: a minél pontosabb szövegértéshez időnként hasznos alaposabban elmélyülni hasonló szövegekben tolmácsolási helyzeteken kívül, amikor elegendő idő áll rendelkezésre ahhoz, hogy tartalmi vagy nyelvi problémákat forrásmunkák és szakszótárak segítségével tisztázni lehessen; a szövegalkotás színvonalát is javíthatja, ha a tolmácsnak időnként lehetősége van arra, hogy igényesebben, árnyaltabban, új nyelvi megoldásokat keresve fogalmazzon írásban is, segédanyagok igénybevételével.
- **Nyitottabb, rugalmasabb (moduláris) képzési forma:** az A–B kombinációval rendelkező jelölteknek az előkészítő év során lehetőségük van arra, hogy az év végéig felzárkózzanak egy második idegen nyelvből, és az EMCI-kurzuson folytassák tanulmányaikat. Azok, akik úgy döntenek, hogy az első év végén, a sikeres vizsgát követően kilépnek a programból, **társadalomtudományi és gazdasági szakfordító és/vagy tolmács szakirányú szakképzettséget** kaphatnak, amire szakfordító és/vagy tolmácsigazolványt válthatnak ki az önkormányzatoknál. A hazai piacon változatlanul nagy kereslet mutatkozik A–B kombinációval, mindkét irányba dolgozó, színvonalas tárgyalási tolmácsok iránt. Arra is lehetőség van, hogy a korábban tolmács képeztést nyert hallgatók közvetlenül az EMCI-kurzusra jelentkezhessenek, amennyiben rendelkeznek egy második (európai) idegen nyelv felsőfokú ismeretével is. (Ilyenkor azonban pótlólag fel kell venniük azokat az első évre meghirdetett előadásokat, amelyeket korábban nem hallgattak).

6.2. A kombinált képzés tartalma

Szakfordítási tantárgycsoport (40%):

- Bevezetés a fordítás elméletébe és gyakorlatába (előadás)
- Általános fordítástechnika magyarra, magyar nyelvhelyesség, szerkesztés és kontrollszerkesztés
- Általános fordítástechnika idegen nyelvre, írásbeli kommunikációs gyakorlatok

- Számítógéppel segített fordítás (CAT-kurzus)
- Bevezetés a szakfordításba (gazdasági, jogi, társadalomtudományi, stb.)
- Irányított egyéni munka (szakfordítás tutoriális rendszerben)

Tolmácsolási tantárgycsoport (40%):

- Bevezetés a tolmácsolás elméletébe és gyakorlatába (előadás)
- Előkészítő gyakorlatok (beszédelemzés, memória, prezentáció)
- Jegyzeteléstechnika
- Konzekutív tolmácsolási gyakorlatok magyarra
- Konzekutív tolmácsolási gyakorlatok idegen nyelvre
- Tárgyalási és konferencia frazeológia és terminológia
- Szimulációs gyakorlatok (meghívott előadókkal)

Kiegészítő ismeretek (20%):

- Kontrasztív országismeret
- Európai intézmények
- Nemzetközi szervezetek, nemzetközi kapcsolatok
- Közgazdasági, üzleti, jogi, politikai és államigazgatási ismeretek
- Szakmai fórumok (meghívott előadókkal)

6.3. Fontos szempontok a kombinált képzésben

6.3.1. Megfelelő graduálás az oktatás során

Mind a szakfordítás, mind pedig a tolmácsolás oktatásában szükség van egy bevezető, előkészítő szakaszra, amelynek során a hallgatók megismerkednek a legfontosabb alapelvekkel, elvárásokkal és formai követelményekkel, amelyeket későbbi munkájuk során érvényesíteniük kell. Fontos továbbá, hogy „megfelelő állapotba kerüljenek” a hatékony munkához: szokják a hosszan tartó, megfeszített koncentrációt, figyelemmegosztást, aktív szövegfeldolgozást, és javuljon a terhelhetőségük. A későbbi gyakorlatok nehézségi fokát csak fokozatosan célszerű növelni, amelyhez a graduálás legfőbb szempontjait általában a szövegek nyelvi, prezentációs és szakmai-tartalmi jellegű nehézségei nyújtják.

A fordítási gyakorlatokat megelőzik a szövegszerkesztési, helyes nyelvhasználatról és különböző szövegtípusokkal kapcsolatos tudnivalók, a hallgatók anyanyelvén és aktív nyelven egyaránt. Az első félévben az alapvető fordítási technikákat sajátítják el, általános tematikájú vagy ismeretterjesztő szövegek fordításán keresztül. A második félévben kerül sor a gazdasági, jogi, stb. szakszövegek fordítására, és az ezekkel kapcsolatos tematikai és terminológiai problémák kezelésének elsajátítására.

A tolmácsolási gyakorlatok előtt célzott készségfejlesztés folyik: a hallgatók beszédek elemzésével, összefoglalásával, felidézésével foglalkoznak, saját prezentációkat készítenek, és útmutatást kapnak saját jegyzetelési technikájuk kifejlesztéséhez. A képzés elején a tolmácsolási gyakorlatok elsősorban anyanyelvre történnek, addig amíg a megfelelő készségeket és technikákat sikerül a hallgatóknak elsajátítani.

6.3.2. Áttérés a „nagy szakaszos” konszekutív tolmácsolásra

A hazai gyakorlatban megszokott kis szakaszos (1–2 mondatos, néha félmondatos) követő tolmácsolásról ideje áttérni a nemzetközi gyakorlatban megszokott, üzenet- és értelemközpontú, „valódi” nagy szakaszos (min. 5–6 perces) konszekutív tolmácsolásra, amely színvonalasabb munkát tesz lehetővé.

Ezzel kapcsolatban kifogásként merülhet fel, hogy a magyar piac ritkán igényel ilyen típusú tolmácsolást. Ez valóban így van, de ennek részben az is az oka, hogy a piacon dolgozó tolmácsok nagy része nem vett részt képzésben, nem tanult jegyzetelni, és a megrendelő ennél fogva nem is bízik abban, hogy a tolmács szakszerűen képes kezelni hosszabb szövegrészeket vagy teljes beszédek is. Magas szintű nemzetközi tárgyalásoknál a külföldi partnerek, akik képzett tolmácsokhoz vannak szokva (pl. német nyelvterületről), természetes módon tolmácsolatnak hosszabb beszédek is, megszakítás nélkül.

A másik fontos szempont pedagógiai jellegű: ahhoz, hogy a jelöltek megtanuljanak elszakadni a szószinttől, a beszéd teljes értelmére, üzenetére figyeljenek és legalább olyan vagy esetleg jobb színvonalú prezentációt tartsanak a célnyelven, mint amilyen az eredeti, szükséges, hogy megtanuljanak hosszabb beszédrészeket is kezelni. Bár 8–10 perces szakaszok tolmácsolására valóban ritkán van csak szükség, a vezető tolmácsképző intézményekben mégis bevett gyakorlat, hogy ezt is elvárják a jelöltektől: aki erre is képes, rendelkezni fog annyi tartalékkal, hogy az 5–6 perces nagy szakaszos tolmácsolást nehéz körülmények között is kitűnően megoldhassa.

Végül, az EMCI-követelményrendszerének értelmében a tolmácsjelölteknek 8–10 perces szakaszokat is képesnek kell lenniük jegyzeteléssel tolmácsolni, és ez valamennyi tagintézményre vonatkozik. Tény azonban, hogy a záróvizsgán a legtöbb intézményben (így az ELTE FTK-ban is) 5–6 perces beszédek szükséges csak tolmácsolniuk.

6.3.3. Szakmai és piaci szempontok érvényesítése az oktatásban

Az európai és nemzetközi intézményekben a tolmáctól elvárják, hogy több (legalább két) idegen nyelvről csak az anyanyelvére dolgozzon, mert csak így látják biztosítva a tolmácsolás magas színvonalát. Ezzel szemben a kelet-európai térségben elterjedt (és általában a „kis” nyelvekre jellemző) gyakorlat szerint a tolmácsok többsége a hazai piacokon általában A–B nyelvi kombinációban dolgozik: mivel a szakemberek nagy része még ma sem rendelkezik megfelelő szintű nyelvtudással, gyakran van szükség tárgyalási tolmácsolásra (Nyugat-Európában ez a kereslet már visszaszorult), és a kétnyelvű konferenciákon pedig elvárják tőle, hogy B nyelvre is dolgozzon (Nyugat-Európában ez szintén nem jellemző, mivel ott B nyelvre többnyire csak konszekutív módon tolmácsolnak). Tudomásul véve a két piac közötti eltéréseket, a nemzetközi elvárásokhoz való alkalmazkodás során szükségesnek láttuk, hogy figyelemmel legyünk a magyar piaci sajátosságokra, különösen a konferenciatolmács-kurzus első évében, hiszen innét a jövőendő gazdasági és társadalomtudományi szakfordítók és tolmácsok közvetlenül magyar fordítói és tolmácspiacra kerülnek ki.

Ennélfogva a szakmával és a potenciális megrendelőkkel való kapcsolat megerősítése és a gyakorlati orientáció nagy súlyt kap a képzésben: még ha folytatja is a jelölt tanulmányait az EMCI-kurzuson, akkor sem szűkítheti le a potenciális megrendelők körét az európai intézményekre és a magyar közsférára. Az A-B kombinációval rendelkezők számára pedig, akik a kombinált kurzust elvégezve, szakfordítóként és tolmácsként két irányban dolgoznak majd a hazai piacon, különösen fontos, hogy megismerjék a jelenlegi elvárásokat és lehetőségeket. Ennek érdekében minél több gyakorlati szakembert igyekszünk bevonni az oktatásba (pl. szakmai fórumok, előadók a politika, közigazgatás, külkapcsolatok, üzleti élet, stb. teréről). Az első évi záróvizsgán megfigyelőként részt vehetnek különböző potenciális munkáltatók is (pl. fordítóirodák, minisztériumok képviselői).

7. Konferenciatolmács-képzés, II. tanév: EMCI-kurzus

A konferenciatolmács-képző kurzus második évében, az EMCI-kurzuson azok tanulhatnak tovább, akik

- sikeresen elvégezték az első évet: A-BC nyelvi kombinációban megfeleltek az első évi záróvizsga követelményeinek, vagy A-B nyelvi kombinációban megfeleltek az első évi záróvizsga követelményeinek és felvételi vizsgát tettek C nyelvből;
- korábban már tolmács-képesítést szereztek valamilyen nyelvi kombinációban, és rendelkeznek egy C nyelv megfelelő szintű ismeretével, amiről felvételi vizsgán kell számot adniuk.

A cél olyan konferenciatolmácsok képzése, akik

- A-BC nyelvi kombinációval dolgoznak (bár képesítés kiadható A-CC és A-B kombinációra is)
- magas fokon sajátították el a konferenciatolmácsoláshoz szükséges készségeket (nagy szakaszos konszekutív és szinkrontolmácsolásban egyaránt)
- rendelkeznek a szükséges szakmai, tolmácsetikai, továbbá nemzetközi konferenciákkal és nemzetközi szervezetekkel kapcsolatos ismeretekkel
- kellően jól ismerik az Európai Unió alapidokumentumait, intézményeit és azok ügymenetét, valamint nyelvhasználatát ahhoz, hogy Magyarország Európai Uniói integrációja kapcsán szervezett megbeszéléseken és konferenciákon felkészülten láthassák el a konferenciatolmácsolási feladatokat
- mindenben megfelelnek a *European Masters in Conference Interpreting* képzésben előírt követelményeknek (ld. 1. Melléklet).

A konferenciatolmács-képzés ideje a két tanévben 600+400 tanóra. A második tanévre eső 400 tanóra megfelel az EMCI-programban előírt óraszámnak, de ezt legalább 600 óra egyéni gyakorlásnak kell kiegészítenie az előírások értelmében.

7.1. A konferenciatolmács-kurszus második tanévének (= EMCI-kurszus) tartalma

- Bevezetés a szinkrontolmácsolásba (előkészítő gyakorlatok)
- Tolmácsolás magyarra: B-A, C-A (szinkron és konszekutív)
- Tolmácsolás aktív idegen nyelvre: A-B (szinkron és konszekutív)
- *Relay*-tolmácsolás (közvetítő nyelven keresztül)
- Soknyelvű konferenciák (szimulációs gyakorlat), vakkabinozás
- Magyarország európai integrációjával kapcsolatos, aktuális témakörök tartalmi és terminológiai feldolgozása (meghívott előadókkal)
- Irányított egyéni/csoportos gyakorlat

7.2. Fontos szempontok az EMCI-kurszus adaptálásához

7.2.1. Szinkrontolmácsolás B nyelvre is

A nemzetközi gyakorlatban B nyelvre többnyire csak konszekutív módon dolgoznak a tolmácsok. A tolmácsiskolák csak akkor várják el a B nyelvre végzett szinkront a jelölttől, ha annak nincs C nyelve (még csak A-B kombinációval rendelkezik).

Ezzel szemben a magyar piac és a kialakult tolmácsolási szokások megkívánják, hogy a jelöltek legalább egy nyelvpárban szinkronban is képesek legyenek mindkét irányba dolgozni, ennél fogva a B nyelvre történő szinkrontolmácsolás is a kurzus részét képezi.

7.2.2. Anyanyelvű előadók, gyakorló tolmácsok

Kívánatos, hogy a B és C nyelven tartott beszédeket lehetőleg mindig anyanyelvű személyek adják elő. Bár korábbi video és hangfelvételek használhatók gyakorlás céljára, a gyakorlatok többségében előkészített (de nem felolvasott), anyanyelvű előadók által, szabadon előadott, élő beszédeket kell használni. Ugyancsak fontos, hogy a jelöltek saját tanáraikon kívül lehetőleg minél több tapasztalt tolmáccsal gyakorolhassanak, megismerjék a különböző felfogásokat, prioritásokat, problémamegoldási módokat, amelyek megerősíthetik bennük a korábban tanultakat. Ezért az az ELTE FTK EMCI- kurzusa során is kívánatos minél több külső szakember bevonása a munkába.

7.2.3. Az egyénilcsoportos gyakorlás kiemelkedő szerepe

Amint arra az EMCI kerettanterv is rámutat, a 400 tanóra csak akkor elegendő, ha ehhez legalább 600 óra egyéni gyakorlás is társul. A tanárok szerepe egyre inkább a gyakorlást irányító és ellenőrző mentoré, és az ismeretek elsajátítása mellett a jelölteknek szükségük van egy bizonyos kritikus tömegű gyakorlásra is ahhoz, hogy elsajátíthassák a szükséges tolmácsolási készségeket. Ez a diákok részéről nagyobb felelősségvállalást kíván, saját tanulási folyamatuk önálló irányítását – az intézmény részéről pedig biztosítani kell az ehhez szükséges feltételeket: berendezéseket, gyakorlóanyagokat és tanári irányítást. Meg-

felelő előkészítéssel és ellenőrzéssel, továbbá a diákcserek során szerzett tapasztalatokkal e téren is jelentős előrelépés érhető el.

8. Követelmények, értékelés, vizsgák, pótvizsgák

A képzés során az értékelés folyamatosan történik, a gyakorlati foglalkozások gyakorlati jeggyel, az előadások kollokviummal zárulnak minden szemeszterben.

8.1. Az előkészítő év lezárása

Az előkészítő év végén a hallgatók diplomamunkát adnak be, amely társadalomtudományi vagy gazdasági szakszöveg fordítása (magyarra 10 000, idegen nyelvre 5 000 betűhely), a felhasznált irodalommal és terminusjegyzékkel ellátva, valamint legalább 3 000 betűhely terjedelmű értekezés a felmerült fordítási problémákról; továbbá záróvizsgát tehetnek, amely az alábbiakból áll: zárthelyi fordítás (3 000 betűhely terjedelmű szöveg magyarra, 1 500 idegen nyelvre), tolmácsolási vizsga (konszekutív tolmácsolás magyarra és idegen nyelvre). A vizsgabizottság sikeresnek tekinti a vizsgát szakfordításból, ha a jelölt diplomamunkára és írásbeli vizsgákra kapott jegyeinek átlaga 2,75 vagy annál magasabb. Amennyiben a szóbeli vizsgák átlaga eléri vagy meghaladja a 2,75 átlagot, a tolmácsvizsga is sikeresnek tekintendő. Sikeres vizsga esetén a jelölt **társadalomtudományi és gazdasági szakfordító és/vagy tolmács** képesítést nyerhet, akár folytatja tanulmányait, akár nem.

8.2. A második év lezárása

A konferenciatolmács-kurzus második évének végén a jelöltek

- diplomamunkát készítenek, amely egy EU integrációs szűkebb témakör megadott szempontok alapján történő terminológiai feldolgozása
- záróvizsgát tesznek, amely mindenben megfelel az EMCI követelményeinek (ld. Kerettanterv, 1. Melléklet).

A vizsga nagy szakaszos (5–6 perc) konszekutív tolmácsolásból és szinkrontolmácsolásból (10 perc) áll, B–A; C–A; és A–B nyelvi irányban. A jelöltek teljesítményét nemzetközi vizsgabizottság értékeli, amely döntéseit konszenzusos alapon hozza.

Amennyiben a jelölt részjegyeinek átlaga eléri vagy meghaladja a 2,75-t, a jelölt **Európai Unió konferenciatolmács** képesítést nyer, amelyhez betétlapként megkapja a *European Masters in Conference Interpreting Certificate*-et is, amely tanúsítja, hogy a jelölt megfelelt a EMCI-program követelményeinek, amelyet az Európai Intézmények tolmácsszolgálatai elismernek és támogatnak.

Sikertelen vizsga esetén a jelöltek még két alkalommal próbálkozhatnak a vizsga letételével. Ilyenkor a teljes vizsgát meg kell ismételni, nem elég csak a sikertelen részt újra letenni. A pótvizsgákhoz a jelöltek rövid intenzív felkészítést (1–2 hét) és rendszeres gyakorlási lehetőséget kaphatnak (a rendelkezésre álló infrastruktúra függvényében).

9. Az ELTE FTK által bevezetett EMCI-képzés első, kísérleti kurzusának tapasztalatai (1999–2000)

9.1. Tapasztalatok

Az első EMCI-kurzusra 1998–99-ben került sor, és az érintett hat egyetem megfelelési kérdőívre adott válaszaiból kiderül, hogy a harmonizáció ellenére még sok eltérés is tapasztalható (ld. 2/A. Melléklet). Mivel a kísérleti kurzusra az ELTE FTK-ban az 1999–2000. tanévben került sor, érdemes e kérdőív pontjait alapul venni az EMCI-követelményeknek való megfelelés értékelésekor:

- az ELTE FTK-ban van felvételi vizsga (írásbeli és szóbeli)
- a tolmácsgyakorlatokat gyakorló tolmácsok tartják (100%)
- van félévi vizsga (bár nem zártak ki senkit)
- a záróvizsgára meghívták a partneregyetemek képviselőit (Westminster, Germersheim, ESIT)
- a sikeres vizsgák aránya megfelel az egyetemek átlagának (7/13)
- a szavazati joggal rendelkező bizottsági tagok mind külső szakemberek voltak (nemzetközi konferenciákon dolgozó tapasztalt tolmácsok, és az Európai Bizottság és Európai Parlament tolmácsszolgálatainak képviselői)
- sikertelen részvizsga esetén az egész vizsga ismétlendő
- a felkészítés a pótvizsgára tervbe van véve 2001 januárjára (bár nem kötelező a részvétel)
- az egyéni gyakorlás ellenőrzésére sor került (bár nem volt folyamatos)
- a kurzus értékelése megtörtént (bár informális keretek között)
- tanárok továbbképzési lehetősége biztosítva volt (belső tanárok számára)
- partnerintézmények közötti tanár- és diákcsereére sor került, de tananyagok cseréjére nem

Összességében elmondható, hogy a kísérleti év sikeres volt, amit a nemzetközi vizsgabizottság elismerő értékelése is igazolt. Ahhoz azonban, hogy a kurzus magas színvonala fenntartható legyen, az erőforrások gazdaságosabb kihasználására, bizonyos korrekciók megtételére, és a működési feltételek részletes kidolgozására van szükség.

9.2. Tanulságok

9.2.1. Vegyes nyelvi kombinációk gazdaságosabb kezelése

A konferenciatolmácsok képzése a világon mindenhol vegyes nyelvi kombinációkban történik, ami a képzést rendkívül megdrágítja: egy szimulációs konferencia esetében pl. annyi anyanyelvű előadóra lehet szükség, ahány B és C nyelv előfordul a csoportban, továbbá annyi tolmácsstanárra, ahánynak a nyelvi kombinációja együttesen valamennyi nyelvet lefedi. (Ennél jóval gazdaságosabb az A–B típusú képzés, ahol a hallgatókat B nyelvük alapján csoportokra oszthatják.)

Ilyen gyakorlatok során előfordulhat, hogy több előadó és tolmácstanár vesz rajta részt, mint diák – mint ahogy erre láttunk is példákat. Bár az ilyen típusú konferenciákra elengedhetetlen szükség van a képzésben, csak előkészítő és utómunkák biztosítása esetén érdemes ezekre sort keríteni, a képzés megfelelő szakaszában (amikor a hallgatók már elsajátították az alapvető szinkrontolmácsolási technikákat).

Bár helyes, hogy a hallgatók szokják a munkát többnyelvű közegben (különböző nyelvi kombinációkkal), az erőforrások jobb kihasználása érdekében érdemes egy-egy nyelvpárban külön is gyakoroltatni.

A gazdaságossági szempontok megkívánják, hogy legalább 2–3 azonos nyelv-párral rendelkező jelöltet igyekezzünk egy évfolyamra csoportosítani (különböztetve külön gyakorolni sem tudnak). Problémát jelenthet a tolmácsolási gyakorlatokon résztvevők eltérő száma: pl. az angol nyelv mindenkinek B vagy C nyelve, tehát angolról magyarra pl. 15 jelölt dolgozik, míg pl. svédről magyarra csak egy jelölt, akinek számára ugyanúgy biztosítani kell az anyanyelvű előadót és tolmácstanárt. Az első esetben tudomásul kell venni, hogy nem mindenkire kerül sor minden órán, de tudatos beosztással biztosítani kell a rendszeres ellenőrzést és visszajelzést: ezt Genfben személyekre bontott nyilvántartással oldják meg, amelyben feltüntetik, hol tart a jelölt az aktuális célkitűzéshez képest, mi okozott problémát számára, és milyen instrukciókat kapott – így nagyobb létszám esetén is nyomon követhető, van-e javulás, és kiszűrhető, hogy a különböző tanároktól ellentétes instrukciókat kapjon. Ami a második problémát illeti, az 1–2 fős csoportok esetében is feltétlen biztosítani kell a képzés színvonalát, de ehhez külső forrásokat is igénybe kell venni (pl. EC/EP *Teaching Assistance*, külképviseletek, partneregyetemek tanárcsere programja, stb.).

9.2.2. Az első félévben a szinkrontolmácsolás főleg A nyelvre (magyarra) történjen

A kísérleti kurzus egyik fő tanulsága, hogy a szinkrontolmácsolási technikákat először anyanyelvre célszerű elsajátítani, és csak akkor érdemes B nyelvre is elkezdni, ha megszilárdultak az alapvető készségek. A B nyelvre tolmácsoló órákon kezdetben a konszekutív tolmácsolás színvonalának javítását kell célul tűzni, és csak később (esetleg a második félévben) áttérni a szinkrontolmácsolásra (*retour*).

9.2.3. Az irányított egyéni ill. csoportos gyakorlás feltételeinek javítása

Fontos a megfelelő feltételek biztosítása: a technikai eszközökön kívül

- álljanak rendelkezésre megfelelően graduált anyagok az egyéni gyakorláshoz
- tudják a hallgatók, milyen célból végzik a gyakorlatot
- legyen kezdetben rendszeres, később szűrőpróbaszerű ellenőrzés

9.2.4. Anyanyelvre javító tolmácstanárok alkalmazása B nyelvre történő tolmácsolásnál is

Ez a követelmény is része az EMCI előírásoknak, de eddig nem sikerült maradéktalanul megvalósítani. Bár a hallgatók minden nyelvpár esetében dolgoznak olyan tanárral, akinek a célnyelv az anyanyelve, eddig magyar anyanyelvű tolmácsok is részt vettek az értékelésben. Az eddigi tapasztalatok szerint ez részben gazdaságosabb, részben pedig hasznos megoldás: egy tapasztalt tolmács, aki rendszeresen dolgozik a szóban forgó B nyelvre, kritikai észrevételeivel és tanácsaival sokat segíthet, még ha nem anyanyelvű is. Jó megoldásnak látszik, ha az értékelést felváltva végzik egy B anyanyelvű kollégával, ha erre mód van.

9.2.5. Szükség van a gyakorló tolmácsok felkészítésére

A külső szakemberek bevonása sok tanulsággal járt és a hallgatók is rendkívül hasznosnak találták a sokféle megközelítést és a gyakorlati tapasztalaton alapuló tanácsokat. Az oktatást megelőző informális tájékoztatás azonban nem bizonyult megfelelőnek. A jövőben szükséges ennek formalizált kereteit is megteremteni, pl. tájékoztató anyag vagy egyszeri intenzív továbbképzés keretében ismertetni az érintett külső szakemberekkel a kurzus céljait, az oktatási módszereket, a javítás és értékelés szempontjait.

10. A külföldi részképzés beillesztése a programba

A kísérleti évben jelentős sikernek könyvelhető el, hogy valamennyi hallgatót sikerült kijuttatni különböző ösztöndíjak (ERASMUS, British Council, kormányösztöndíjak) segítségével 10-15 hetes részképzésre valamelyik partnerintézményhez (ESIT, Westminster, Germersheim, Mons, Granada). A hallgatók nyelvi szempontból rengeteget fejlődtek: részben a westminsteri egyetemen való részképzésnek is köszönhető, hogy két hallgató angol C nyelvét a záróvizsgán a nemzetközi bizottság felminősítette B nyelvvé. Ugyancsak hasznos volt számukra az ottani diákok által nyújtott önálló tanulási modell és munkamorál: megtanultak értékelni és kihasználni minden gyakorlati lehetőséget, és visszatérésük után maguk kezdték szervezni tanóráin kívüli gyakorlataikat.

Ugyanakkor problémát jelentett, hogy

- a különböző időkben zajló részképzések némiképp összezilálták a második félév programját
- a részképzések anyagi fedezetét nem sikerült külső forrásból biztosítani, ezért a partneregyetemek csak korlátozottan tudtak tanórákat és gyakorlati lehetőséget biztosítani
- az ERASMUS-ösztöndíjak esetében nem sikerült biztosítani a reciprocitást, mivel a partnerintézményekben csak elvéve akad diák, akinek a magyar szerepel a nyelvi kombinációjában.

Az EMCI-együttműködés keretében a jövőben két hétre készülnek korlátozni a partnerek között az esetleges diákcserék idejét (ehhez a tervek szerint még nem kell tandíjat fizetni). Bár az ilyen rövid kinntartózkodás bizonyára nem emelheti meg érezhetően a hallgatók B nyelvi szintjét, nem is ez a célja: más oldalról megerősítheti az eddig tanultakat, kapcsolatot teremt a partnerintézmények diákjai és oktatói között, és nem utolsósorban, könnyebben beilleszthető a második félév programjába is. A nyelvtudás megerősítésére pedig a képzést megelőzően vagy a két tanév közötti időszakban kell megteremteni a hallgatók számára a lehetőséget, nyári kurzusok, ösztöndíjak segítségével, annál is inkább, mert a hallgatók egy része alig vagy csak rövid ideig volt nyelvterületen, és nyelvtudásuk B nyelven még a képzés megkezdése előtt javításra szorulna.

SZABARI KRISZTINA

TOLMÁCSOLÁS

BEVEZETÉS A TOLMÁCSOLÁS ELMÉLETÉBE ÉS GYAKORLATÁBA

1. A tolmácsolás története
 2. A tolmácsolás elmélete
 3. A tolmácsolás tipologizálása
 4. A tolmács személyisége és teljesítményének értékelése
 5. A nyelvi kérdés szabályozása az Európai Unióban, és a tolmácsolás jelenlegi gyakorlata
- A KÖNYV MEGVÁSÁROLHATÓ VAGY MEGRENDELHETŐ:**

CORVINA KÖNYVKLUB

Budapest, 1051 Vörösmarty tér 1., II. emelet 201. Tel: 317-5185

ELTE BTK FORDÍTÓ- ÉS TOLMÁCSKÉPZŐ KÖZPONT

Budapest, 1145 Kolumbusz u. 87.

Telefon: 2 512 537 / Fax: 2 512 677/51

ISBN 963 85912 8 5

1. Melléklet

Az EMCI-program célkitűzései és a kerettanterv

I. A program célkitűzései

Az Európai Unió arra törekszik, hogy a szaktudás széles körben való terjesztésével segítse elő az általános tudásszint növekedését, és a szakképzés biztosításával javítsa az alkalmazhatóságot. E törekvésnek megfelelően, ennek az intenzív programnak az a célja, hogy fiatal diplomások számára biztosítsa mindazt a szakismeretet és szakképzést, amely a konferenciatolmácsolás elsajátításához szükséges. Célja továbbá, hogy kielégítse a magasan képzett konferenciatolmácsok iránti keresletet, különösen a kevésbé elterjedt és tanított nyelvek tekintetében, figyelembe véve az Európai Unió bővítését és az Európán kívüli partnerekkel folytatott egyre élénkebb dialógust is. A közös tanterv az Európai Intézményekkel való konzultáció eredményeképpen született, és a velük folytatott együttműködés továbbra is fontos részét képezi a programnak.

A program kialakítása során a résztvevő intézmények összesítették saját szakmai tapasztalataikat és célul tűzték ki, hogy a program megvalósításakor az erőforrások optimálisabb felhasználására törekedjenek, amelyet az országok feletti összefogás tesz lehetővé.

Mivel a résztvevő intézmények elkötelezték magukat a színvonal megőrzése mellett, folyamatosan figyelemmel követik a változó szükségleteket és új fejleményeket, és a programot ennek megfelelően módosítják. A program során, amennyiben indokolt, új technológiák alkalmazására és terjesztésére is kerül.

A partnerintézmények közös alapelveket követnek a képzés meghirdetésében és a jelentkezők értékelésében, amelyek a program célkitűzésein és a kerettantervben lefektetett minőségi követelményeken alapulnak. A résztvevők hozzá kívánnak járulni a helyes szakmai gyakorlat elterjesztéséhez egész Európában.

A kísérleti szakaszt követően a program nyitva áll minden olyan intézmény előtt, amely elkötelezi magát a program általános céljai, célkitűzései és minőségi követelményei mellett.

II. Kerettanterv

Az alábbi kerettanterv azokat az elemeket tartalmazza, amelyeket a posztgraduális konferenciatolmács-képzés szempontjából a résztvevő intézmények elengedhetetlenek tartottak.

A program az alábbiakat foglalja magába:

- A tolmácsolás elmélete
- A tolmácsolás gyakorlata
- Konzekutív tolmácsolás
- Szinkrontolmácsolás
- Az Európai Unió és a nemzetközi szervezetek

A fentieket nem szükséges különálló szaktárgyak keretében oktatni. Emellett különböző fakultatív tárgyak is meghirdethetők.

II.1. A tolmácsolás elmélete

A hallgatók megismerik az írásbeli fordítás és tolmácsolás közti különbségeket; a tolmácsolás elméleti hátterét; továbbá olyan társtudományokban (pl. pszicholingvisztika, neurolingvisztika, kommunikációelmélet és diskurzuselmélet) elért kutatási eredményeket, amelyek lényegesek a tolmácsolás szempontjából.

II.2. A tolmácsolás gyakorlata

Annak érdekében, hogy a hallgatókat felkészítsék jövőendő szakmai pályafutásukra, a program számos egyéb elemet is tartalmaz: a kommunikációs készségek fejlesztését, pl. hangképzést, előadói készségeket; felkészülést egy tolmácsolási eseményre, pl. terminológiai munkát, az elhangzott információ felidézését és az információs technológia egyéb felhasználási lehetőségeit; tolmácsolást; a konferenciák ügyrendjét; és a tolmácsolás során alkalmazott gyakorlatot és a munka feltételeit.

II.3. Konzekutív tolmácsolás

A program végére a hallgatók képesek egy legalább 10 perces beszéd célnyelvre történő, folyamatos és helyes konzekutív tolmácsolására, az eredeti beszéd tartalmának pontos felidezésével és a megfelelő terminológia és regiszter alkalmazásával. E készségek begyakorlásához különböző gyakorlatokra van szükség, pl. tartomelemzésre és memóriagyakorlatokra, konzekutív tolmácsolásra jegyzetelés nélkül, összefoglalásra, blattolásra, és jegyzeteléstechnikára. A felhasznált beszédek segítségével a hallgatók sokféle témakörrel, beszédajtával és regiszterrel ismerkednek meg, és a kurzus előrehaladtával a beszédek egyre hosszabbá, szakszerűbbé és specifikusabbá válnak, miközben az információsűrűség is nő.

II.4. Szinkrontolmácsolás

A program végére a hallgatók képesek egy legalább 20 perces beszéd célnyelvre történő, folyamatos és helyes szinkrontolmácsolására, az eredeti beszéd tartalmának pontos felidezésével és a megfelelő terminológia és regiszter alkalmazásával. Bár e készségek elsajátítása ugyanazonokon a gyakorlatokon alapul, mint amiket a konzekutív tolmácsoláshoz oktatásánál alkalmaznak, egyéb, speciális gyakorlatsorokra is szükség lesz a készségek kialakításához és megerősítéséhez. A hallgatókat felkészítik a tolmácskabin használatára és a csapatmunkára is. A felhasznált beszédek segítségével a hallgatók sokféle témakörrel, beszédajtával és regiszterrel ismerkednek meg, és a kurzus előrehaladtával a beszédek egyre hosszabbá, szakszerűbbé és specifikusabbá válnak, miközben az információsűrűség is nő. Ha már elsajátították a szinkrontolmácsolás technikáit, meg kell tanulniuk, hogyan tolmácsoljanak akkor, ha az írott szöveg rendelkezésre áll.

II.5. Az Európai Unió és a nemzetközi szervezetek

Az EU és a nemzetközi szervezetek tanulmányozása során elsősorban ezen intézmények működését kell a középpontba állítani, hogy a hallgatók megismerkedhessenek az ezekre jellemző folyamatokkal és eljárásokkal.

III. A kurzus felépítése és az elvégzendő munka mennyisége

A program intenzív nappali képzés keretében valósul meg, és az Európai Kreditátszámítási Rendszer (ECTS) szerint 60 kreditet ér (azaz egyéves nappali képzésnek felel meg).

A program általában legalább 400 tanórát biztosít, amely legalább 75%-ban tolmácsolási gyakorlat kell, hogy legyen. Ezenkívül a hallgatóknak csoportos szinkron és konszekutív gyakorlatokra, továbbá egyéb önálló ismeretszerzésre is időt kell szánniuk (háttéranyagok olvasása, információs források, pl. rádió, TV, Internet használata, gloszszáriumok készítése). A program azon az elváráson alapul, hogy a tanórák, valamint a csoportos és önálló munka összesen legalább 1000 órát tesz ki.

A tolmácsolási gyakorlatokat gyakorló/tapasztalt tolmácsok vezetik, akik oktatói gyakorlattal is rendelkeznek. Ahol B nyelvre is történik szinkrontolmácsolás, az órákat olyan tolmácsnak kell tartania, akinek a célnyelv az A nyelve.

IV. A hallgatók felvétele

A résztvevő egyetemnek kötelező magukat arra, hogy a kevésbé elterjedt és tanított nyelvekkel rendelkező jelöltek arra buzdítják, hogy jelentkezzenek a programra.

IV.1. Felvételi követelmények

A programra azok jelentkezhetnek, akik

- egyetemi diplomával vagy azzal egyenértékű képzettséggel rendelkeznek (bármilyen területen)
- anyanyelvüknek (A nyelv) kiváló ismerői, a témakörök és regiszterek széles skáláján biztonsággal mozognak
- munkanyelveikből (B és C nyelv) mélyreható ismeretekkel rendelkeznek
- rendelkeznek az alábbi nyelvi kombinációk valamelyikével (v. ö. 1. Függelék az A, B, C nyelv definíciójáról):
 - A–CC vagy A–BC vagy A–A (feltéve, hogy a szóban forgó egyetem tud képzést biztosítani a kívánt nyelvi kombinációban)
 - A–B (szinkron) kombináció elfogadható a kevésbé elterjedt nyelvek esetében, és a piaci elvárások függvényében
- a nemzetközi eseményekről átfogó ismeretekkel rendelkeznek, és kellően jól informáltak azoknak az országoknak a gazdasági, szociális és kulturális életéről, amelyekben az általuk használt munkanyelvet beszélik

Emellett a jelentkezőknek rendelkezniük kell az alábbiakkal:

- jó koncentrációs, elemző és szintetizáló képesség
- jó kommunikációs készség
- a motiváció magas foka
- munkavégzésre való képesség stresszhelyzetben
- hajlandóság a kapott tanácsok megfogadására

IV.2. Alkalmassági vizsga

A kurzusra való felvétel feltétele a sikeres alkalmassági vizsga, amelynek során a jelöltnek a képzésre való alkalmasságát vizsgálják.

A felvételi bizottság

- túlnyomórészt hivatásos tolmácsokból és tolmácstanárokból áll
- tagjai rendelkeznek valamennyi nyelvvél, amelyből a jelöltet vizsgáztatják, és legalább egyikük a jelölt A nyelvével
- konszenzusos alapon hozza meg döntését

Szükséges, hogy legalább egy bizottsági tag a vizsga teljes ideje alatt jelen legyen, hogy ezáltal biztosítható legyen a kiegyensúlyozott döntéshozatal.

A felvételi vizsga során sor kerül az alábbiakra:

- a jelöltek B és C nyelvéen elhangzó, rövid (2–3 perces), jól felépített beszédek szóbeli felidézésére A nyelven, és ahol szükséges, A nyelvről B nyelvre
- általános műveltségi teszt
- személyes elbeszélgetés a jelölttel

A fentiekén kívül a vizsga még az alábbiakat foglalhatja magába:

- blattolás
- a bizottság által megadott téma rövid, szóbeli kifejtése
- írásbeli vizsga

V. Képesítő vizsga

A képesítő vizsga során a konszekutív és szinkrontolmácsolás értékelésére egyaránt sor kerül, a hallgatók valamennyi munkanyelvről A nyelvre (ill. nyelvekre). Az A–BC nyelvi kombinációval rendelkező jelöltek A nyelvről B nyelvre is vizsgáznak konszekutív tolmácsolásból.

Azok a jelöltek, akik A–B kombinációval rendelkeznek, kötelesek konszekutív és szinkron vizsgát tenni mindkét irányba.

Csak azok a jelöltek kaphatnak diplomát, akik egy és ugyanazon alkalommal sikeresen teszik le a képesítő vizsga valamennyi részét.

Azok a jelöltek viszont, akiknek sikertelen a vizsgája a további C nyelvekből vagy B nyelvre A–BC kombináció esetén, A–CC kombinációban kaphatnak képesítést.

A képesítő bizonyítványban világosan fel kell tüntetni a nyelvi kombinációt, amire a képesítést adták.

V.1. Értékelés

A vizsgán elhangzó beszédek a témakörök és regiszterek széles skáláját fogják át. Az előkészített beszédek színvonala megfelel a hivatásos tolmácsok által fordított beszédek átlagos nehézségi fokának, és gyakorlott előadók rögtönzött előadásában hangzanak el. A beszédek hossza kb. 5 perc konszekutív és 10 perc szinkrontolmácsolás esetén.

A jelöltek teljesítményét annak alapján értékelik, mennyire ismerik a célnyelvet (ill. célnyelveket), mennyire értik a forrásnyelvet (ill. forrásnyelveket), és mennyire sajátították el a tolmácsolási készségeket, a kerettantervben megadott kritériumok alapján (ld. II.3. és II.4. pont). Bizonyítaniuk kell továbbá, hogy kellő szakmai kompetenciával rendelkeznek ahhoz, hogy egy hivatásos konferenciatolmács-csoport tagjaként dolgozhassanak. A záróvizsgáról készült hangfelvételeket egy évig őrzik meg.

V.2. Vizsgabizottság

A bizottságot többségükben tapasztalt konferenciatolmácsok alkotják, akik közül legalább kettőnek a nyelvi kombinációja tartalmazza a jelölt A nyelvét, és egyikük anyanyelve megegyezik a vizsga C nyelvével.

A bizottságban lennie kell legalább egy külső vizsgáztatónak. Az európai intézményeket és más nemzetközi szervezeteket felkérjük, hogy küldjék el képviselőjüket a vizsgákra. A bizottság, ha szükségesnek tartja, előadókat és megfigyelőket is meghívhat, akik részt vesznek az értékelésben, de nem rendelkeznek szavazati joggal.

A jelölt teljesítményéről a végső döntést egyhangúan kell meghozni.

VI. Mobilitás

Az információ- és tapasztalatcsere elősegítése, valamint a helyes szakmai gyakorlat elterjesztése céljából a résztvevő egyetemek szívesen fogadják a partnerintézményekből hozzájuk látogató tanárokat és diákokat.

VII. Közös intenzív programok

A partnerintézmények közös intenzív programokat szándékoznak szervezni, a különböző intézmények tanárainak és hallgatóinak részvételével.

Függelék

A munkanyelvek definíciója

Aktív nyelvek:

A: A tolmács anyanyelve (vagy egy másik nyelv amely azzal teljesen egyenértékű), az a nyelv, amelyre a tolmács a többi nyelvből dolgozik, konzekutív és szinkrontolmácsolási módon egyaránt.

B: A tolmács anyanyelvén kívül az a nyelv, amelyet tökéletesen ismer, és amelyre egy vagy több nyelvből dolgozik. Vannak tolmácsok, akik B nyelvükre csak konzekutív vagy szinkron módon dolgoznak.

Passzív nyelvek:

C: Azok a nyelvek, amelyeket a tolmács tökéletesen ért, és amelyekről dolgozik.

2. a) melléklet
A megfelelési kérdőívre adott válaszok összesítése (az 1998–99. kísérleti tanévben)

	Koppenhága	Braga	Antwerpen	La Laguna	Westminster	ESIT- Párizs	Stockholm (1999/2000) szóbeli
FELVÉTELI VIZSGÁK	szóbeli	szóbeli	szóbeli/írásbeli	szóbeli/írásbeli	szóbeli/írásbeli	szóbeli	
FELVETTEK (számuk a felvételizők arányában – az összes jelentkező száma ennél magasabb)	17/60	12/51	5/12	17/47	17/60	19/130	12/79
A TOLMÁCSÓRÁKAT TOLMÁCSZANÁROK TARTJÁK	IGEN	IGEN	IGEN	75%	85%	IGEN	Amilyen gyakran csak lehet
FÉLÉVI VIZSGA	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	NEM
BUKÁS LEHET?	NEM	NEM	NEM	NEM	IGEN	IGEN	—
SIKERES FÉLÉVI VIZSGÁK (ahol nincs bukás, ott is jelezzel)	75%	50%	50%	nem válaszolt	75%	45%	—
A PARTNEREKET MEGHÍVJÁK A ZÁRÓVIZSGÁKRA?	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM (csak Budapest)	IGEN	NEM
SIKERES VIZSGÁK ARÁNYA (ELSŐRE)	6%	64%	15%	nem válaszolt	45%	50%	1995/96: 12 1996/97: 2/1
SIKERES VIZSGÁK ARÁNYA (PÓT-VIZSGÁKKAL)	52%	60%	30%	nem válaszolt	60%	85%	1996/97: 11
KINEK VAN SZAVAZATI JOGA?	3 biz. tag : 1 belső tanár, 1 külső tolmács, 1 EU tolmács	Csak tapasztalt konferencia- tolmácsok	a bizottság minden tagja: külső tolmácsok + belső tanárok	csak külső tagokból álló bizottság	75%: külső tagok, +EC,EP képviselő + 1 belső tanár	Tapasztalt tolmácsok és külső tagok	1 belső tanár + két külső konferencia- tolmács

	Koppenhága	Braga	Antwerpen	La Laguna	Westminster	ESIT- Párizs	Stockholm (1999/2000)
FELVÉTELI VIZSGÁK	szóbeli	szóbeli	szóbeli/írásbeli	szóbeli/írásbeli	szóbeli/írásbeli	szóbeli	szóbeli
KÜLSŐ BIZ. TAGOK?	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN
A VIZSGA TELJES EGÉSZÉBEN ISMÉTLENDŐ? (CI+SI)	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN
FELKÉSZÍTÉS PÓT-VIZSGÁRA VAN-E?	NEM	NEM	NEM	nem válaszolt	IGEN	IGEN	IGEN
KÖTELEZŐ A RÉSZVÉTEL?	NEM	NEM	nem válaszolt	nem válaszolt	IGEN	IGEN	NEM
AZ EGYÉNI GYAKORLAS IRÁNYÍTOTT-E?	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	NEM	IGEN
TÁJÉKOZTATÓ A KURZUS EREDMÉNYEIRŐL?	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	nem válaszolt	IGEN
ÉRTÉKELÉS – DIÁKOK RÉSZÉRŐL?	IGEN	IGEN	NEM	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN
ÉRTÉKELÉS – TANÁROK RÉSZÉRŐL?	NEM	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	IGEN
TANÁRTOVÁBB-KÉPZÉS	IGEN	NEM	NEM	IGEN	IGEN	NEM	IGEN
DIÁK/TANÁRCSERÉK PARTNEREK KÖZÖTT	IGEN/NEM	NEM/NEM	IGEN/NEM	IGEN/IGEN	IGEN/IGEN	IGEN/NEM	NEM/NEM
TANANYAGOK CSERÉJE	IGEN	NEM	NEM	NEM	IGEN	NEM	NEM

2. b) melléklet

Megfelelési kérdőív (1999–2000)

Az intézmény neve:

1. A célok és célkitűzések általános értékelése a közös tanterv vonatkozásában

a) Idei célok és célkitűzések:

b) Fontosak -e ezek az általános célok/célkitűzések szempontjából?

2. Tevékenységek, eredmények, következmények

a) Felvételi vizsga:

Volt-e felvételi vizsga?
 Mik voltak a jelentkezés feltételei?
 A felvételi bizottságban hány konferenciatolmács vett részt?
 Jelen volt-e legalább egy bizottsági tag a vizsga teljes ideje alatt, a következetes döntéshozatal érdekében?
 Ha igen, az illető konferenciatolmács-e?
 A felvételi szóbeli és/vagy írásbeli vizsgából állt?
 Korhatár:
 Jelentkezők száma:
 Felvettek száma:
 A felvételizők megfeleltek-e a Kerettanterv IV.1. pontjában leírt követelményeknek?

b) A kurzus tartalma:

Az intézmény biztosított-e legalább 400 tanórát?
 Ha nem, kérjük, indokolja meg!
 A tanórák egyenletesen voltak-e elosztva az év során?
 A képzés során egyaránt tanítottak-e konszekutív és szinkrontolmácsolást?
 A tanórák legalább 75%-a volt-e tolmácsolási gyakorlat?
 A hallgatók legalább 1000 órát szántak tanulásra a kurzus során?
 A csoportos gyakorlás felügyelet mellett történt?
 A tolmácsórák hány százalékát tartották tapasztalt tolmácsok?

c) Vizsgák:

Félévi vizsgák:
 Voltak-e félévi vizsgák?
 Ha igen, lehetséges-e bukás?
 A sikeresen vizsgázók aránya:

Záróvizsgák:

A vizsgabizottságban résztvevő tapasztalt tolmácsok aránya (.../...):

Kiknek van szavazati joga?

A bizottsági tagok nyelvi kombinációi lefedték-e a vizsgázók anyanyelvét (ld. Kerettanterv, V.2. Vizsgabizottság, 1. bekezdés)?

Voltak-e „külső” vizsgáztatók?

Jelen voltak-e / meghívást kaptak-e a partnerintézmények képviselői?

Sikeres vizsgák aránya, első alkalommal:

1. pótvizsgát is beszámítva:

2. pótvizsgát (ha van) beszámítva:

A pótvizsgázók a vizsga valamennyi részéből egyszerre kell, hogy megfeleljenek, vagy csak a vizsgának azt a részét kell letenniük újra, amely sikertelen volt?

Az intézmény biztosított-e oktatást a pótvizsgát megelőző időszakban?

Ha igen, hol?

A részvétel kötelező?

3. Értékelés

A hallgatókat megkérték-e arra, hogy értékeljék a kurzust?

Hogyan?

A tanárokat megkérték-e arra, hogy értékeljék a kurzust?

Hogyan?

Volt-e következménye az értékelés eredményeinek?

4. Együttműködés**a) Belső:**

A tanárok részesültek-e továbbképzésben?

Ha igen, milyenben?

A tanárok közötti együttműködés hivatalos formái:

b) Partnerintézmények között:

Sor került-e diákcsereére?

Sor került-e tanárcsereére?

Sor került-e oktatási anyagok csréjére?

5. A képzés népszerűsítése

Hogyan történt a kurzus népszerűsítése?

a) Nyomtatott sajtóban

b) Interneten

c) Hivatalos kiadványokban

d) Közvetlenül, postai úton

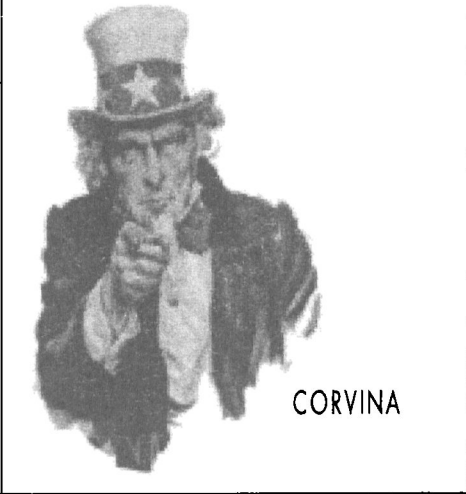
e) Tájékoztató célú találkozók

Szándékoznak-e beszámolót készíteni a kurzus tapasztalatairól?
Sor kerül-e a tapasztaltak hivatalos formában történő megvitatására?

6. Együttműködés és támogatás az EU részéről

A koordinációs csoport hatékony munkát végzett-e az új normák kialakításakor?
Az EU támogatása hogyan járult hozzá a kurzus céljainak megvalósításához?

Bart István
✱
AMERIKAI-MAGYAR
KULTURÁLIS SZÓTÁR

Uncle Sam „Samu bácsi” a *U.S.* rövidítésből fejlődött groteszk jelképpé; hórihorgas, ősz kecskeszakállas férfi cylinderben és kék frakkban, esetleg csillagos-sávós mellényben; 1812-ben bukkant fel először újságok karikatúrájaként, de igazán híressé az I. világháborús sorozóplakát tette, melyen e szavakkal bök a szemlélőre: „*I want you for the U.S. Army!*”

Uncle Tom *Uncle Tom's Cabin, or Life Among the Lowly*; Harriet Beecher Stowe 1852-ben megjelent regénye, amely egy jólelkű, jámbor rabszolgáról szól, akit mindazonáltal halálra kényszerít az ültetvény gonosz *overseerje*; ...

✱ Az amerikai élet és életforma jellegzetes szokásait és hagyományait, a mindennapi élet és az ünnepnapok rítusait gyűjti össze ez a szótár, továbbá bemutatja az ezekhez tartozó tárgyakat, vagyis az amerikai életforma kellékeit, mindazt, amit a külföldiek gyakran furcsának, sőt olykor éppen sértőnek is találnak Észak-Amerikában.

✱ Olyan fogalmak, jelenségek és tárgyak (illetve nyelvi tükörképek), meg azok a (nyelvi) közhelyek vagy közkeletű hiedelmek, továbbá versikék, mesealakok, kiszólások, közismert idézetek stb. jelennek meg ebben a szótárban, melyeket minden angol anyanyelvű természetesen ismer, ért és használ, míg a külföldiek szemében ezek a gazdag értelmű szavak sokszor csak talányos utalások. Holott voltaképpen éppen ezek összessége alkotja a mindennapi élet kultúráját, ezekből áll össze az amerikai életforma, és ezek rajzolják ki annak ’nyelvi térképét’. A hagyományos szótárak csak alig-alig rögzítik ezt a nyelvi kulturális anyagot, vagy ha mégis, épp a szavak mögöttes jelentésével nem képesek megbirkózni. Vagyis a szótárakból éppen azt nem tudni meg, ami a legfontosabb tudnivaló az illető szó által takart fogalomról, jelenségről stb., tehát az illető kultúrában elfoglalt helyét. Nem tudhatjuk meg, mi jut az eszébe róla az anyanyelvűnek, miféle tárgy, esemény stb. képződik meg előtte az illető szó hallatán. Ne keressen tehát a használó olyan szavakat ebben a szótárban, amelyek jelentése két nyelvű szótárakból is megismerhető. Nem két szót, nem is két nyelvet, hanem két kultúrát kívántunk összevetni.

3. melléklet

Konzorcium

European Masters in Conference Interpreting (Tervezet)

Bevezető

Az alulírt intézmények, akik valamennyien partnerek a posztgraduális (Masters-típusú) konferenciatolmács-képző egyetemi program közös kialakítását célzó projektben, a továbbiakban „European Masters in Conference Interpreting (EMCI)”,

tekintetbe véve, hogy az európai politika színterén mélyreható változások zajlottak az elmúlt évtizedben, és Európa országai szorosabb integrációra törekşenek egymással,

szem elõtt tartva Európa eltökéltségét arra, hogy megõrizze és népszerűsítse a nyelvi és kulturális sokszínûséget,

meggyõzõdve arról, hogy a soknyelvû és sokkulturájú Európa eszménye csak úgy valósítható meg, ha a legmagasabb színvonalon dolgozó nyelvi közvetítõ szakemberek biztosítják a napi kommunikációt a politika és döntéshozás minden szintjén,

meggyõzõdéssel vallva, hogy a legmagasabb európai szinten folyó politikai döntéshozatal és vita egyre nagyobb bonyolultsága olyan nyelvi közvetítõk alkalmazását teszi szükségessé, akik hasonló végzettséggel rendelkeznek, mint maguk a politikusok és döntéshozók,

tudatában annak, hogy nem áll rendelkezésre elegendõ számú, magas színvonalon álló nyelvi közvetítõ, aki a kevésbé elterjedt nyelveken is képes dolgozni,

ezennel megállapodik abban, hogy független Konzorciumot alakít, amelynek fõ célja a „European Masters in Conference Interpreting (EMCI)” bevezetése.

E megállapodás hatályba lépésének ideje: ...

Fõbb tevékenységek

1. European Masters in Conference Interpreting (EMCI)

A Konzorcium tagjai intenzív posztgraduális kurzust indítanak EMCI képzés céljából (a Kerettantervben foglaltaknak megfelelõen), melynek célja, hogy fiatal diplomásoknak a lehetõ legmagasabb szinten biztosítsa a konferenciatolmácsoláshoz szükséges szakképzettséget és szaktudást (ld. Kerettanterv).

A program megvalósítása során a tagintézmények az erõforrások optimális felhasználására törekednek, az országok feletti összefogásnak köszönhetõen. Rendszeresen áttekintik a változó szükségleteket és új fejleményeket, hogy a program korszerû maradjon és igazodjon a piaci követelményekhez.

2. Tanár és hallgatói mobilitás

Az információ- és tapasztalatcserre elõsegítése, valamint a helyes szakmai gyakorlat elterjesztése céljából a résztvevõ intézmények kialakítják a partnerek közötti tanár és diákcserre kereteit. Különösen kívánatos, hogy a tanárok vizsgabizottsági tagként részt vegyenek a partneregyetemek záróvizsgáin, hogy ezáltal biztosítható legyen a lehetõ legmagasabb színvonal megõrzése.

3. Szakmai továbbképzési programok

A partnerek kötelezik magukat arra, hogy továbbképzési programokat biztosítsanak a konferenciatolmányok szaktudásának javítása céljából. Ahol erre lehetőség van, távoktatási technológiák alkalmazására is sor kerül.

4. Tanárképzés

A tolmácképzés magas színvonalának megőrzése érdekében a Konzorcium jól felépített tanárképző programot tervez a partnerintézmények számára, szem előtt tartva a kezdő és tapasztaltabb tolmáctanárok igényeit egyaránt.

Egyéb tevékenységek

1. Információ és tanácsadás

A Konzorcium információt és szaktanácsadást biztosít csatlakozni kívánó felsőoktatási intézmények számára új konferenciatolmány-képző programjaik kialakításához és/vagy a meglévő programjaik korszerűsítéséhez, továbbá konferenciatolmányokat foglalkoztató munkaadók és a konferenciaipar egésze számára is.

2. Piackutatás és a szükségletek elemzése

A Konzorcium tagjai feladatuknak tekintik a szakmai követelmények elemzését (nyelvi kombinációk, munkakörülmények, új technológiák alkalmazása, stb.), és az így kapott eredményeket a konferenciatolmányokat alkalmazó munkáltatókkal, szakmai szervezetekkel és a szakma képviselőivel közösen elemzik ki.

3. Kutatás

A Konzorcium tagjai részt vesznek a konferenciatolmány-képzés és szakma szempontjából releváns kutatásokban, különös tekintettel az új technológiák előnyeire és alkalmazhatóságára az oktatásban és a szakmai gyakorlatban egyaránt.

A Konzorcium tagjai tudatában vannak annak, hogy a fenti tevékenységeket csak akkor tudják felvállalni, ha sikerül pénzügyi támogatást szerezniük az európai intézményektől vagy más forrásból.

A Konzorcium felépítése

1. Képviselőtanács

A Konzorcium hívja össze a Képviselőtanácsot, amelyben a tagintézmények képviselői vesznek részt. Minden tagintézmény egy képviselőt küld a Képviselőtanácsba. A Képviselőtanács dönt minden olyan ügyben, amely közös érdeklődésre tart számot: pl. a Konzorciumba való felvételekről, rendszeres pénzügyi hozzájárulásról, minőségellenőrzésről, a kerettanterv átalakításáról és közös pályázatokról. A Képviselőtanács évente legalább egyszer ülésezik. A Képviselőtanács találkozóiin a koordináló intézmény képviselője elnököl. A Képviselőtanács találkozóiira utazó képviselőik útiköltségét valamennyi intézmény maga fedezi.

2. Koordináló Intézmény és Titkárság

A Konzorcium adminisztrációs és pénzügyeit (érdeklődők kérdéseinek megválaszolása, információk biztosítása a Konzorciumon kívül és belül, stb.) a Koordináló Intézmény vállalja magára. A Képviselőtanács a tagintézmények közül szavazással, hároméves időtartamra választja meg a Koordináló Intézményt.

Tagság és a tagság követelményei

1. Tagság

Alapító tagok

A Konzorciumot a projektben résztvevő partnerintézmények alakítják meg, akik e hivatalos nyilatkozatot kézjegyükkel látják el.

Új tagok felvétele

Azok az intézmények jelentkezhetnek felvételre a Konzorciumba, amelyeknek képzési programja megfelel a Kerettantervben (ld. 1. Melléklet) foglalt alapvető követelményeknek. A Konzorcium a jelentkezőknek „megfigyelői státuszt” biztosíthat max. egy, éves időszakra, hogy ezalatt programjukat hozzáigazíthassák a Kerettantervhez. Amennyiben a határidő lejártával az intézmény még mindig képtelen teljes mértékben megfelelni a Kerettantervben foglaltaknak, felvételi kérelmét elutasítják. A sikertelen jelentkezők később újra próbálkozhatnak, de megfigyelői státuszt minden intézménynek csak egyszer ajánlanak fel.

„Alvó tagság”

Ha egy tagintézmény nem indít EMCI kurzust két, egymást követő évben, nem tesz eleget a Kerettantervben lefektetett valamennyi követelménynek, vagy nem fizet pénzügyi hozzájárulást, kötelezik arra, hogy kilépjen a Konzorciumból. Újra felvehető azonban, ha az eredeti állapotot sikerült helyreállítania.

Kilépés

A tagintézmények minden év szeptember 1-én léphetnek ki a Konzorciumból, feltéve, hogy erről hat hónappal korábban a Koordináló Intézményt írásban értesítették.

A tagság megszüntetése

A Képviselőtanács kétharmados többséggel úgy dönthet, hogy megszünteti egy intézmény tagságát, amennyiben az nem tett eleget a Kerettantervben foglalt valamennyi követelményeknek, vagy nem fizetett pénzügyi hozzájárulást.

2. Pénzügyi hozzájárulás

A tagintézmények kötelesek éves „hozzájárulást” fizetni, amelyből fedezhető a Konzorcium adminisztratív koordinációjának költsége, a Képviselőtanács évi üléseinek megszervezése, a minőségellenőrzéssel kapcsolatos tevékenységek egy bizonyos köre, és a kurzussal kapcsolatos tájékoztatás. A hozzájárulás összegéről a Képviselőtanács dönt. A Koordináló Intézmény feladata az éves pénzügyi beszámoló elkészítése, amelyben számot ad a befolyt és felhasznált összegről.